

Utvärdering av Arbetsmiljöverkets föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4)

Kerstin Waldenström, Arbetsmiljöverket

Utvärderingens två syften

Intressentmålet med föreskrifterna

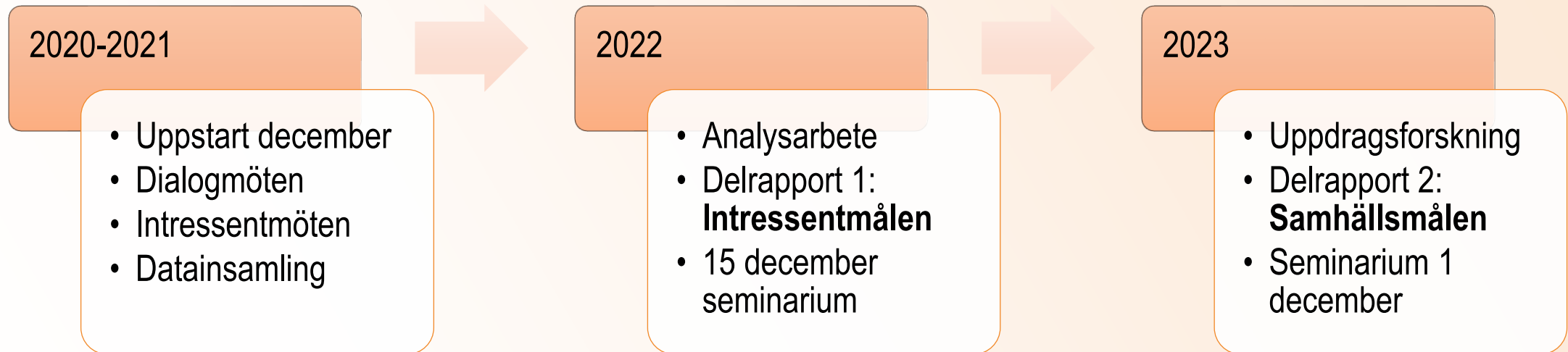
- Hur tillämpas föreskrifterna av våra intressenter?
- Hur beskriver de tillämpbarheten?

Samhällsmålet med föreskrifterna

- Har kunskapen om organisatorisk och social arbetsmiljö ökat?
- Har föreskrifterna förenklats arbetsmiljöarbetet med OSA-frågor?
- Har föreskrifterna påverkat sjuktalen?

Arbetsätt och material

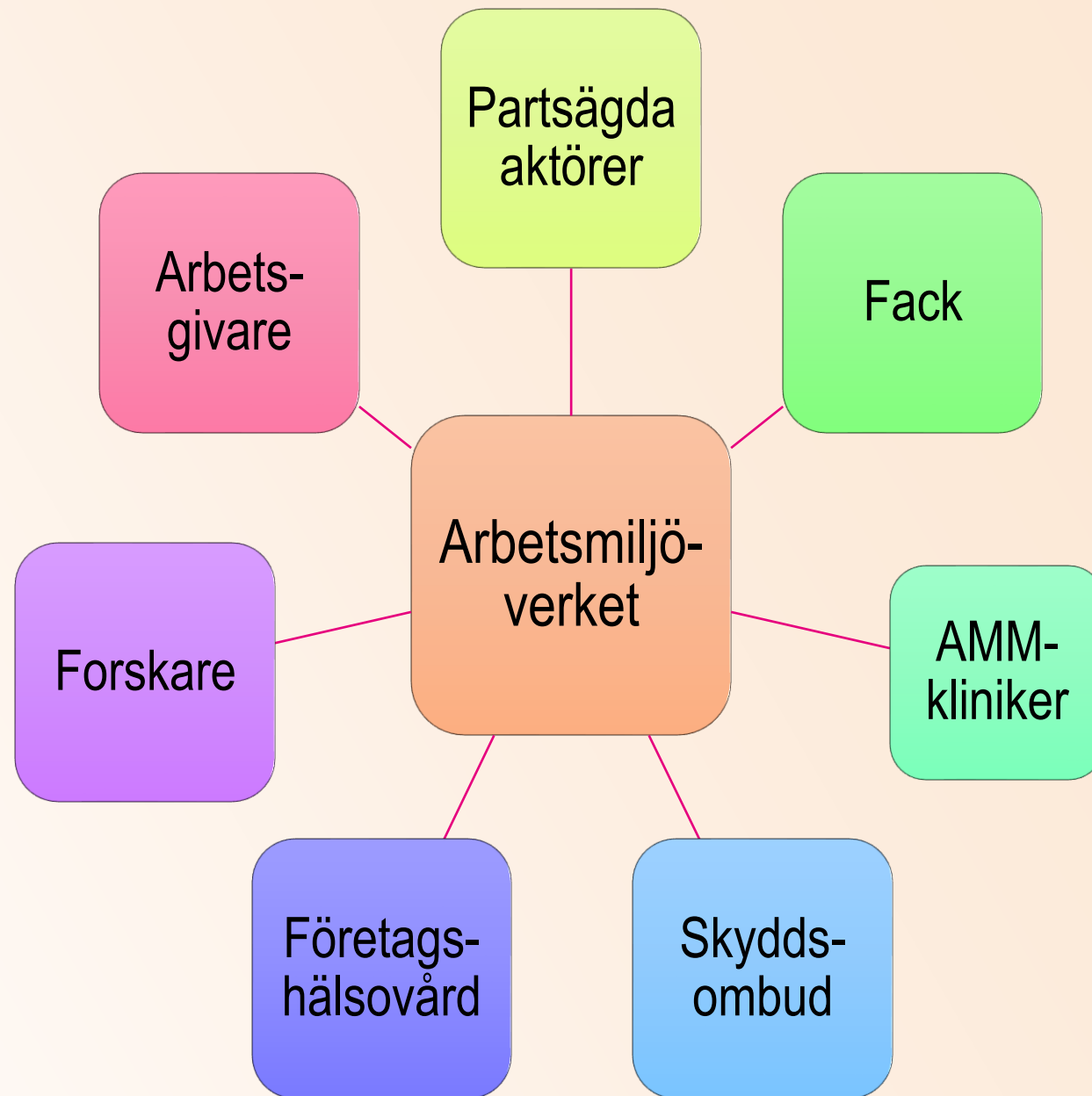
Arbetet med utvärderingen

Underlag från våra intressenter

- Mötesanteckningar
- Sammanställningar
- Rapporter
- Beskrivande statistik
- Årsredovisningar
- Forskarrapporter
- Uppdragsforskning om skyddsombud

- Kvalitativ analys av underlagen

Material och underlag del 2 - samhällsmålen

- **Medieanalys** - Kantar Public undersökte osa-frågor i massmedier
- **Arbetsmiljöverkets statistik** över arbetsskador, arbetsmiljöundersökningen
- **Uppdragsforskning:**
 - Mälardalens universitet undersökte hinder och möjligheter att implementera föreskrifterna utifrån vetenskaplig litteratur och praktiska exempel
 - Karolinska institutet undersökte
 - finns studier om implementering av föreskrifter och
 - om förändring av sjuktalen kan kopplas till föreskrifterna

Resultat

Resultat del 1 – intressentperspektiv (1/3)

- Intressenterna är positiva – ”kanske de viktigaste föreskrifterna”
- Bra med generella föreskrifter
- Positivt med större fokus på de organisatoriska förutsättningarna istället för individperspektiv
- Begreppen har blivit allmänt vedertagna
- Skyddsombudens framställningar leder ofta till åtgärder och når inte AV.

Forts. Resultat del 1 – intressentperspektiv

- Varierande bild av hur bra föreskrifterna gått att tillämpa
 - Inom organisationer
 - Inom branscher
- Svårt att bedöma när det är en risk – var går gränsen?
- Kommer inte alltid till verksamma åtgärder
- Skyddsombuden framställningar omfattande och ibland svårtolkade. Svår uppgift.
- Kränkande särbehandling svårt att hantera – tangerar annan lagstiftning

Forts. Resultat del 1 – intressentperspektiv

- Kunskaperna behöver upprätthållas och uppdateras
- Branschspecifika, arbetsplatsnära vägledningar och verktyg efterfrågas, för att klargöra gränsdragningar.
- Diskrepans mellan Försäkringskassans begrepp kring arbetsskada och OSA-föreskrifternas begrepp.

Resultat del 2 –samhälle (1/5)

Medieanalys

- Störst intresse 2016 tack vare kampanj och informationsinsats, därefter avtagande intresse men ändå stort
- Ofta AV som initierar aktivitet som uppmärksammas
- Ofta kvinnodominerade branscher och yrken som uppmärksammas
- Chefer lyfts som centrala

Forts. Resultat del 2

Arbetsmiljöverkets statistik

- Stort intresse på av.se för föreskrifter och vägledningar
- Arbetssjukdomar med osa-orsaker på lägre nivå 2022 jämfört med 2016
- Arbetssjukdomar vanligast bland kvinnor i offentlig förvaltning, vård/omsorg och utbildning.

Forts. Resultat del 2 –samhälle

Har sjuktalen påverkats?

- AFS införs 2016 - analys av sjukfrånvaron 2014 jämfört med 2018:
 - minskad sjukfrånvaro generellt,
 - andelen med sjukskrivning i psykiska diagnoser ökat.
- Oklart vilken roll OSA spelat då andra skeenden påverkar och skiljer mellan åren.

Forts. Resultat del 2 –samhälle

Interventionsstudier

- Karolinska Institutet fann mycket få interventionsstudier publicerade
- Det finns dock flera studier påbörjade...

Forts. Resultat del 2

Hinder och möjligheter för att implementera AFS, exempel

- Föreskrifterna upplevs enkla och tydliga och berör problem som är aktuella.
- Komplement till SAM och lätta att kombinera med befintliga arbetsmiljörutiner
- Enkla mått/gränsvärden avspeglar inte alltid den faktiska belastningen.
- Hinder för lyckad implementering kan vara brist på delaktighet i hela organisationen (arbetstagare - högsta ledningen).
- En paradox - föreskrifterna går bra att integrera i verksamhetsplaneringen, vilket kan leda till att arbetsmiljö- och hälsoperspektivet blir osynligt.

Några slutsatser utifrån resultaten (1/5)

Föreskrifterna...

- bygger på forskning om risker för ohälsa i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön
- har hjälpt till att sätta OSA-frågorna på agendan
- har tagits emot väl och det finns stort intresse

forts. Några slutsatser (om sjukfrånvaro)

- Sjukfrånvaron påverkas av många olika faktorer och varierar över tid, svårt att dra slutsatser om orsakssamband
- Det tar tid att se generella effekter på samhällsnivån.
- Sjukfrånvaron viktig att bevaka på arbetsplatsnivå.
Men även andra faktorer viktiga t.ex. sjuknärvaro, personalomsättning.
- Arbetssjukdomar/frånvaro i de sektorer som har stort kompetensbehov
- kompetensförsörjning med bättre OSA

forts. Några slutsatser (några viktiga faktorer)

- Varje organisation behöver ta ställning till hur föreskrifterna ska implementeras utifrån verksamhetens specifika förutsättningar.
- Första linjens chefer har en viktig roll men inte alltid tillräckliga befogenheter för att skapa balans mellan krav och resurser– högsta ledningen behöver involveras.
- När föreskrifterna integreras i verksamhetsplaneringen kan arbetsmiljö- och hälsoperspektivet blir osynligt.

forts. Några slutsatser (Det finns behov av stöd)

- För att implementera föreskrifterna på arbetsplatser behövs stöd och vägledning för att underlätta processen.
- Arbetsmiljöverket ser över stödjande material för generell kunskap om föreskrifterna.
- Partsägda aktörer fortsatt viktigt stöd.
- Riktade forskaranslag för ökad kunskap om implementering av föreskrifterna, exempelvis metoder, verktyg och praxis för olika typer av verksamheter och situationer.

Tack för att
ni lyssnat!

Frågor och
funderingar?

